

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za odgoj i
obrazovanje

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
КАНТОН САРАЈЕВО
Министарство за одгој и
образовање

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina

CANTON SARAJEVO
Ministry for Education

INSTITUT ZA RAZVOJ
PREDUNIVERZITETSKOG
OBRAZOVANJA

KANTON SARAJEVO, BOSNA I HERCEGOVINA

ИНСТИТУТ ЗА РАЗВОЈ
ПРЕДУНИВЕРЗИТЕТСКОГ
ОБРАЗОВАЊА

КАНТОН САРАЈЕВО, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

PRE-UNIVERSITY EDUCATION
INSTITUTE OF SARAJEVO CANTON
BOSNIA AND HERZEGOVINA

Latinski jezik

**Nastavni plan i program
sa definisanim ishodima učenja**

SADRŽAJ

PK1 – Opis predmeta	2
PK2 – Ciljevi učenja i podučavanja	3
PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikulumu	3
PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi	5
Srednje obrazovanje – Opća gimnazija	5
Godine učenja i podučavanja predmeta: 1	5
Godine učenja i podučavanja predmeta: 2	7
Srednje obrazovanje – Ostala izborna područja.....	11
Godine učenja i podučavanja predmeta: 1	11
Godine učenja i podučavanja predmeta: 2	14
PK5 – Učenje i podučavanje	17
Latinski jezik - Učenje i podučavanje.....	17
PK6 – Vrednovanje u predmetnom kurikulumu.....	18
Latinski jezik – Vrednovanje i ocjenjivanje	18
Profil i stručna sprema.....	19

PK1 – Opis predmeta

Latinski jezik ima nezamjenjivo mjesto u općem obrazovanju svakog pojedinca. Bez poznavanja osnova latinskog jezika, nemoguće je upoznati antičke civilizacije koje su temelj današnjim europskim društvima. O značaju latinskog jezika dovoljno govori današnja rasprostranjenost latinskog pisma. Stoljećima se razvijala znanost, umjetnost i filozofija na latinskom jeziku da je danas nemoguće zamisliti stručno izražavanje u velikom broju znanstvenih disciplina bez upotrebe latinskog jezika.

Učenjem latinskog jezika, a posebno latinske gramatike, kod učenika se razvija logički pristup jeziku. Shvaćanjem zakonitosti latinske gramatike i usvajanjem latinskih riječi, učeniku će se u značajnoj mjeri olakšati učenje drugih stranih jezika i to ne samo onih koji svoje porijeklo vuku iz latinskog jezika. U engleskom jeziku više od 65 % riječi ima korijen u latinskom jeziku. Taj broj je još veći u romanskim jezicima i kreće se od 75 do 80 %. Poznavanje latinskog jezika daje prednost u učenju bilo kojeg indoeuropskog jezika, budući da su svi oni nastali od istog prajezika i baštine zajednički korijen.

Uloga latinskog jezika važna je i u razvoju učenika. Dodir s latinskim tekstom razvija kritičko mišljenje, sposobnost analize i sinteze, želju za istraživanjem i pozitivan stav prema antičkoj baštini.

Europska civilizacija razvila se na temeljima antičke civilizacije, a antičku civilizaciju nemoguće je razumjeti bez poznavanja osnova latinskog jezika. Latinski jezik je u vremenu svog nastanka bio vezan za usko područje oko grada Rima. Širenjem Rimske države, širi se utjecaj i rasprostranjenost latinskog jezika. Na latinskom jeziku sazdana je cijela rimska civilizacija, preko koje svijet dolazi u dodir i s drugim antičkim civilizacijama. Bez njih, bilo bi nemoguće zamisliti razvoj koji je svijet postigao u našem vremenu.

Poznavanje latinskog jezika, ne samo da će doprinijeti kulturnom i historijskom poznavanju europske civilizacije, već i razumijevanju građanskih prava čiji je temelj udaren u antičkim civilizacijama. Rimljani su dali temelj pravu kojeg poznajemo danas i koje većim dijelom baštinitimo iz rimskog doba.

Svoj položaj, kao glavnog europskog jezika, latinski zadržava kroz cijeli srednji vijek. U tom vremenu on je bio službeni jezik država europskog zapada, a upotreba nacionalnih jezika u fazi nastanka se svodila na svakodnevnu komunikaciju. Dolaskom renesanse i jačanjem nacionalne svijesti, sve se više počinju koristiti nacionalni jezici.

Latinski, iako još uvijek prisutan u službenoj upotrebi, počinje dobivati mjesto koje mu pripada i danas. Zahvaljujući jasnoći svoga izraza latinski je jezik stručne terminologije u brojnim prirodnim i društvenim naukama. Biologija, medicina i pravo samo su neke od znanosti u kojima bi danas komunikacija bila nezamisliva bez upotrebe latinskog jezika. U upotrebi latinskog jezika u velikom broju znanosti leži veliki potencijal za korelaciju s brojnim predmetima, kako onim koji se izučavaju u gimnazijama, tako i onim koje će učenik izučavati u daljnjem obrazovanju.

Latinski jezik bi kao nastavni predmet najispravnije bilo svrstati u jezičko-komunikacijsko područje jer će se najveći dio nastave posvetiti izučavanju gramatike i usvajanju novog vokabulara. Kako latinski jezik, za razliku od drugih jezika koji se izučavaju u školi, ne služi svakodnevnoj komunikaciji, na njega se ne može primijeniti zajednička jezgra područja kojem pripada. Važno je napomenuti da se latinski jezik snažno prožima i kroz ostala područja kurikuluma, a posebno kroz društveno-humanističko i prirodno.

U gimnazijama u Kantonu Sarajevo, latinski jezik obavezan je predmet u trećem i četvrtom razredu, kako u općem smjeru, tako i u svim izbornim područjima. U općem smjeru izučava se u trećem razredu jedan sat tjedno (ukupno 35 sati), a u četvrtom dva sata tjedno (ukupno 60 sati). U ostalim izbornim područjima izučava se dva sata tjedno u trećem (ukupno 70 sati) i jedan sat tjedno u četvrtom razredu (ukupno 30 sati).

PK2 – Ciljevi učenja i podučavanja

Ciljevi učenja i podučavanja nastavnog predmeta Latinski jezik izvedeni su iz svrhe učenja i podučavanja, u međusobnoj su korelaciji i definirani su na sljedeći način:

1. USVAJANJE GRAMATIČKIH OBLIKA I STRUKTURA

U postizanju cilja usvajanja gramatičkih oblika i struktura potrebno je usvajati ove oblike po područjima te prepoznavati oblike u materinskom jeziku, a potom u latinskom jeziku. Također, nužno je uočavati rečenične odnose sličnosti i različitosti i stvarati korelacije među jezicima.

2. USVAJANJE VOKABULARA

U postizanju cilja poznavanja vokabulara potrebno je usvajati vokabular latinskog fonda analizirajući podrijetlo latinskih riječi, istražiti korištenje latinskih riječi u područjima različitih znanosti, prepoznavati sličnosti i razlike među pojmovima te povezivati latinski jezik i moderne jezike.

3. RAZUMIJEVANJE TEKSTA (MORFOLOŠKE I SINTAKTIČKE STRUKTURE)

U postizanju cilja razumijevanje teksta (morfoloških i sintaktičkih struktura) potrebno je osposobiti učenika da prepozna i vlada morfološkim i sintaktičkim kategorijama te da ih prepozna u jezik, razviti sposobnost analize i sinteze kod učenika te osposobiti učenika da prevodi tekstove (počevši od jednostavnijih ka složenijim primjerima).

4. UPOZNAVANJE RIMSKE KULTURE I CIVILIZACIJE

U postizanju cilja poznavanje rimske kulture i civilizacije potrebno je uočavati poveznice između civilizacije, književnosti i kulture, analizirati antičko nasljeđe (rimsko i grčko) s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu i točke susreta, razvijati svjesnost važnosti poznavanja kulture i civilizacije kao preduvjeta za razvoj opće kulture pojedinca kao kompletne ličnosti.

PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikuluma

Unutar predmeta Latinski jezik izdvajaju se tri oblasti: jezična oblast, kulturno-civilizacijska te upotreba latinskog jezika u suvremenom dobu. Navedene oblasti međusobno se isprepliću, a njihovo koncipiranje temeljeno je na doprinosu ovog predmeta u obrazovanje pojedinca i društva.

Unutar jezične oblasti obradit će se jezični tj. gramatički sadržaji i vokabular. Unutar kulturno-civilizacijske oblasti obradom rečenica i tekstova naučit će se nešto više o rimskoj književnosti, običajima i zakonima. Također, kroz njihovu obradu naglasak će biti stavljen na latinske riječi u našem, ali i u stranim jezicima te na stručnu terminologiju u brojnim znanostima što čini oblast upotrebe latinskog jezika u suvremenom dobu.

JEZIČNA OBLAST

A

Unutar ove oblasti najprije je potrebno savladati pravila čitanja i izgovora. Jezična oblast obuhvaća usvajanje gramatičkih sadržaja i vokabulara. Analizirajući gramatičke oblike potiče se razvoj kritičkog mišljenja pojedinca. Učenjem gramatičkih, tj. morfoloških i sintaktičkih oblika te vokabulara učenici stječu osnovu za razumijevanje rečenica i tekstova te mogućnost stvaranje poveznica te uočavanje sličnosti i razlika između jezičnih oblika.

Poznavanje latinskog kao jednog od najstarijih razvijenih indoeuropskih jezika olakšava učenje drugih indoeuropskih jezika. To se ne odnosi samo na romanske jezike koji su nastali direktno iz vulgarnog latiniteta nego i na druge jezike na koje je latinski jezik izvršio snažan utjecaj kroz stari i srednji vijek.

Latinski vokabular prisutan je, kako u romanskim, tako i u germanskim i slavenskim jezicima u manjoj mjeri.

KULTURNO-CIVILIZACIJSKA OBLAST

B

Posljedica dominantne kulture koja je u Europi bila prisutna stoljećima jesu brojne kulturno-povijesne znamenitosti, rimska književnost, običaji i zakoni. Kao dio kulturno-povijesnog naslijeđa mogu se izdvojiti rimski amfiteatri, hramovi, akvadukti, viadukti, ceste itd. Osim toga, djela rimskih pisaca dio su nastavnih planova i programa nastave književnosti. Nezaobilazna ostavština starog Rima jest i rimsko pravo koje je preteča modernog prava te i sam kalendar. Također, važno je istražiti i primjere antičkog naslijeđa u Bosni i Hercegovini.

Poznavanje rimske kulture i civilizacije omogućava shvaćanje cjelokupne antičke kulture budući da su Rimljani prenijeli i grčku kulturu u zapadni svijet. Samom time, omogućuje i shvaćanje zapadnog svijeta u potpunosti.

UPOTREBA LATINSKOG JEZIKA U SUVREMENOM DOBU

C

Iako se latinski jezik smatra mrtvim jezikom on je prisutan kao temelj većine europskih jezika. To se odnosi i na riječi koje su gotovo stekle status usvojenica, ali i na riječi koje su dio povremene upotrebe. Tako su npr. u engleskom jeziku prisutne latinske riječi koje su postale dio njegovog korpusa još u srednjem vijeku dok u germanske jezike latinske riječi ulaze još od susreta Rimljana s Germanima.

Posebno je važno istaknuti upotrebu latinskog jezika kao jezika diplomacije i znanosti. To se odnosi ne samo na posuđenice već i na izvorne latinske termine koji se koriste u brojnim znanostima. Od najistaknutijih primjera važno je spomenuti korištenje unutar prirodnih znanosti (biologija, medicina, veterina i sa njima povezane discipline) i unutar društvenih znanosti (pravo, povijest, sociologija, filozofija).

PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi

Srednje obrazovanje – Opća gimnazija

► Srednje ► III.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A

JEZIČNA OBLAST - opća gimnazija

A.III.1

Primjenjuje pravila izgovora, čitanja i pisanja latinskih riječi razlikujući klasični izgovor od tradicionalnog.

A.III.1.1. Poznaje elemente fonetike i fonologije, abecedu, kvantitet sloga i naglasak.

A.III.1.2. Čita i piše latinske riječi po pravilima tradicionalnog izgovora.

A.III.1.3. Poznaje pravila klasičnog izgovora i uočava razlike između klasičnog i tradicionalnog izgovora.

A.III.2

Koristi različite morfološke oblike imenskih vrsta riječi poznavajući njihove osobine.

A.III.2.1. Razlikuje imenske vrste riječi.

A.III.2.2. Razlikuje kojoj deklinaciji pripada imenica ili pridjev.

A.III.2.3. Upotrebljava padežne oblike imenica i pridjeva.

A.III.3

Primjenjuje gramatičke kategorije glagola kao vrsta riječi.

A.III.3.1. Poznaje gramatičke kategorije glagola.

A.III.3.2. Poznaje pravila tvorbe glagolskih vremena prezentske osnove u indikativu aktivnom.

A.III.3.3. Objasnjava pravila upotrebe glagolskih vremena.

A.III.4

Analizira riječi i njihove odnose u rečenici i prevodi prilagođene tekstove na maternji jezik.

A.III.4.1. Navodi riječi u rječničkom obliku.

A.III.4.2. Analizira odnose riječi u rečenicama.

A.III.4.3. Prevodi rečenice uz pomoć nastavnika na maternji jezik.

B

KULTURNO-CIVILIZACIJSKA OBLAST - opća gimnazija

B.III.1

Poznačaj značaj rimske civilizacije, Rimske države i latinskoga jezika.

B.III.1.1. Poznačaj početke Rimske države.

B.III.1.2. Poznačaj porijeklo latinskog jezika i smješta ga unutar indoevropske porodice jezika.

B.III.1.3. Poznačaj značaj antičke države u antičkom svijetu i njen utjecaj na evropsku civilizaciju.

C

UPOTREBA LATINSKOG JEZIKA U SUVREMENOM DOBU - opća gimnazija

C.III.1

Koristi latinizme u maternjem jeziku.

C.III.1.1. Koristi rječnike u književnom i digitalnom formatu.

C.III.1.2. Prepoznaje latinske riječi i izraze u maternjem jeziku u svakodnevnoj upotrebi.

C.III.1.3. Prepoznaje najučestalije latinske stručne izraze u maternjem jeziku.

KLJUČNI SADRŽAJI

Porijeklo značaj i postanak latinskog jezika i Rimske države;

Latinsko pismo i izgovor;

Imenice I.-V. deklinacije;

Pridjevi I.-III. deklinacije;

Vremena prezentske osnove u indikativu – aktivni oblici i imperativ;

Odgovarajuće rečenice, vježbanja, citati i izreke po izboru nastavnika;

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

1.1. Preporuke za realizaciju tema

Budući da se učenici susreću prvi put s latinskim jezikom preporučene teme polaze od osnovnog nivoa i tako se postepeno proširuju sadržaji, primjereni uzrastu, jezičkom razvoju i interesovanjima učenika.

1.2. Preporuke za realizaciju leksičkih i gramatičkih struktura

Preporučuje se da učenici kroz vježbe i vokabular usvoje osnovne leksičke i gramatičke strukture. To će postići tako što će se najprije krenuti od fonologije, zatim morfologije i preko riječi do samih rečenica i prijevoda teksta. Prilikom obrade i uvježbavanja leksičkih i gramatičkih sadržaja, treba kreirati pozitivnu klimu u učionici i ponuditi širok spektar aktivnosti koje će odgovarati različitim stilovima učenja učenika. Važno je postepeno proširivati broj riječi pri realizaciji datih tema. Gramatičke i leksičke strukture se biraju primjerenom proširivanju vokabulara i složenosti rečenica i tekstova i u uskoj su vezi sa funkcijama i temama uz postepeno usvajanje i povremeno ponavljanje. Deklinacija imenskih vrsta riječi je ključna za razvoj leksičkih i gramatičkih struktura. Struktura svakog jezika pa tako i latinskom je osnova i nastavak. Tako polazeći od imenskih riječi možemo krenuti s primjenom pravila za osnovu i nastavak riječi. Isto tako vrijedi i za glagole gdje se uče lični nastavci kroz način tvorbe glagola. Nastavke kompliciranih glagolskih oblika učenici ne moraju učiti napamet, već mogu gledati u njih prilikom odgovaranja. Učenici koriste leksičke i jezičke strukture u pisanju na osnovu slušanog, pročitano i pisanog sadržaja.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa predmetima: Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (imenice, pridjevi); Historija kroz kulturno-

civilizacijske sadržaje se mogu ostvariti i na maternjem jeziku kroz referate, eseje, prezentacije i rasprave. Latinski jezik je neizostavni dio prirodnih nauka gdje kroz stručni vokablar i terminologiju doprinosi svakom znanstvenom radu, eseju ili publikaciji. Preporučuje se da se kroz nastavu bogati fond riječi stručnih medicinskih termina kojima bi se osoba mogla služiti kroz studije ili za bolje razumijevanje dijagnoza i recepata. U pravnoj struci latinski jezik se ostvaruje kroz vokabular i terminologiju i pregršt pravnih izraza i termina koji su bili dio antičkih i srednjovjekovnih sudova. Današnje europsko sudstvo ima korijene u rimskom pravu. Osim toga učenjem kulturno-civilizacijskog sadržaja omogućava se učenicima bolji uvid u društvo i socio-ekonomski status prošlih vremena i tako se mogu napraviti neke paralele s dašnjim načinima življenja, običaja i kulture.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu latinskog jezika omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Jezičko-komunikacijska kompetencija koja uključuje čitanje i analiziranje tekstova na stranom jeziku, povezivanje tekstova s drugim predmetima, izražavanje pozitivnih stavova te pokazivanje vještine za efikasnu međukulturalnu komunikaciju.

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za kulturno-civilizacijski dio nastave te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ koja potiče učenika na aktivnu primjenu jezičkih znanja i funkcionalnog jezika u prenošenju poruka i sadržaja na latinskom jeziku, doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju., traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju, upornost, motivacija, samopouzdanje i samostalnost u učenju su od primarnog značaja u ovladavanju klasičnim jezikom na ovom nivou.

Društvena i građanska kompetencija u kojoj kroz kulturno-civilizacijski sadržaj učenik razvija i razumije nacionalni kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podržavajući zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja suprotnih ideja, efikasnom korištenju informacija, znanja i činjenica pri rješavanju problema, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

► Srednje ► IV.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 2

A
JEZIČNA OBLAST - opća gimnazija

<p>A.IV.1</p> <p>Koristi različite morfološke oblike imenskih vrsta riječi promatrajući njihove osobine</p>	<p>A.IV.1.1. Primjenjuje pravila komparacije pridjeva.</p> <p>A.IV.1.2. Koristi oblike latinskih zamjenica.</p> <p>A.IV.1.3. Koristi oblike latinskih brojeva.</p>
<p>A.IV.2</p> <p>Primjenjuje gramatičke kategorije glagola kao vrsta riječi.</p>	<p>A.IV.2.1. Poznaje pravila tvorbe glagolskih vremena perfektne osnove.</p> <p>A.IV.2.2. Prepoznaje pasivne oblike i poznaje njihovu upotrebu.</p> <p>A.IV.2.3. Prepoznaje glagolske oblike u konjunktivu.</p> <p>A.IV.2.4. Prepoznaje oblike nepravilnih glagola.</p> <p>A.IV.2.5. Objašnjava upotrebu glagolskih vremena stanja i načina.</p>
<p>A.IV.3</p> <p>Poznaje nepromjenjive vrste riječi i njihove osobine.</p>	<p>A.IV.3.1. Razlikuje nepromjenjive vrste riječi.</p> <p>A.IV.3.2. Objašnjava tvorbu i komparaciju priloga.</p> <p>A.IV.3.3. Upotrebljava oblike nepromjenjivih vrsta riječi.</p>
<p>A.IV.4</p> <p>Analizira riječi i njihove odnose u rečenici i prevodi prilagođene tekstove u maternjem jeziku.</p>	<p>A.IV.4.1. Tvori složene gramatičke oblike i konstrukcije.</p> <p>A.IV.4.2. Objašnjava upotrebu složenih gramatičkih oblika.</p> <p>A.IV.4.3. Prevodi prilagođen tekst sa latinskog na maternji jezik.</p>
<p>B</p> <p>KULTURNO-CIVILIZACIJSKA OBLAST - opća gimnazija</p>	
<p>B.IV.1</p> <p>Nabraja i povezuje ključne osobe, pojmove i događaje iz rimske povijesti.</p>	<p>B.IV.1.1. Imenuje i opisuje ključne osobe, pojmove i događaje iz rimske povijesti.</p> <p>B.IV.1.2. Uočava osnovna obilježja različitih tipova uređenja Rimske države kroz njen razvitak.</p> <p>B.IV.1.3. Poznaje latinsku pisanu i ostalu materijalnu baštinu u Bosni i Hercegovini.</p> <p>B.IV.1.4. Uočava važnost građanskog društva i njegov doprinos zajednici.</p> <p>B.IV.1.5. Smješta u prostor i vrijeme glavna obilježja civilizacije na prelasku antike u srednji vijek.</p>
<p>B.IV.2</p> <p>Komentira i zaključuje o ulozi latinskog jezika kao</p>	<p>B.IV.2.1. Prepoznaje utjecaj migracija na izgled Europe.</p> <p>B.IV.2.2. Prepoznaje utjecaj Rimljana na barbarske narode.</p>

spone između antike i kasnijih razdoblja.

B.IV.2.3. Shvata transformaciju latinskoga iz govornog u jezik kulture, religije i znanosti.

C

UPOTREBA LATINSKOG JEZIKA U SUVREMENOM DOBU - opća gimnazija

C.IV.1

Koristi latinizme u maternjem jeziku. Prepoznaje latinizme u stranim jezicima.

C.IV.1.1. Koristi učestale latinizme u maternjem jeziku.

C.IV.1.2. Prepoznaje složene latinizme u maternjem jeziku i raščlanjuje ih uz pomoć nastavnika.

C.IV.1.3. Uz pomoć nastavnika prepoznaje latinizme u starnim jezicima.

C.IV.2

Reproducira i raščlanjuje stručne riječi i izraze na latinskom jeziku u različitim naukama.

C.IV.2.1. Poznaje u kojim se naukama latinski koristi kao stručni jezik.

C.IV.2.2. Reproducira latinske riječi u stručnoj terminologiji.

C.IV.2.3. Reproducira i raščlanjuje jednostavne izraze u stručnoj terminologiji.

C.IV.2.4. Uz pomoć nastavnika raščlanjuje složenije izraze u stručnoj terminologiji.

C.IV.2.5. Prevodi stručne izraze sa maternjeg na latinski jezik.

KLJUČNI SADRŽAJI

Komparacija pridjeva;

Tvorba i komparacija priloga;

Vremena perfektne osnove u aktivu;

Zamjenice, brojevi, prijedlozi;

Vremena prezentske i perfektne osnove u pasivu;

Glagolski način – konjunktiv;

Nepravilni glagoli: sum, esse, fui i njegove složenice; eo, ire, ii, itum, fero, ferre, tuli, latum i njihove složenice; volo, nolo, malo;

Glagolska imena i njihove konstrukcije (infinitivi i konstrukcije s infinitivom, participi i njihove konstrukcije);

Gerund i gerundiv, perifrastična konjugacija aktivna, perifrastična konjugacija pasivna;

Odgovarajuće rečenice, vježbanja, citati, kratki prilagođeni tekstovi i izreke po izboru nastavnika;

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

1.1. Preporuke za realizaciju tema

Budući da se učenici nalaze u drugoj godini učenja latinskog jezika, preporučene teme se realiziraju u skladu s previđenim kurikulumom od jednostavnih do složenijih zadataka.

Unutar civilizacijske oblasti, predlaže se posjeta Zemaljskom Muzeju u Sarajevu, kako bi učenici mogli vidjeti rimsku ostavštinu u našoj zemlji.

1.2. Preporuke za realizaciju leksičkih i gramatičkih struktura

U drugoj godini učenja gradivo će biti sveobuhvatnije i fokus sadržaja zadržat će se na prijevodu teksta, stručnim terminima i obogaćivanju fonda riječi. Prilikom obrade i uvježbavanja leksičkih i gramatičkih sadržaja, treba kreirati pozitivnu klimu u učionici i ponuditi širok spektar aktivnosti koje će odgovarati različitim stilovima učenja učenika. Važno je postepeno proširivati broj riječi pri realizaciji datih tema. Gramatičke i leksičke strukture se biraju primjereno proširivanju vokabulara i složenosti rečenica i tekstova i u uskoj su vezi sa funkcijama i temama uz postepeno usvajanje i povremeno ponavljanje. Učenici koriste leksičke i jezičke strukture u pisanju na osnovu slušanog, pročitano i pisanog sadržaja. U drugoj godini učenja prijevodom tekstova savladat će se osnovne leksičke i gramatičke strukture i fokus će se usmjeriti na prijevod, analizu i tumačenje teksta.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa predmetima: Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (imenice, pridjevi); Historija kroz kulturno-civilizacijske sadržaje se mogu ostvariti i na maternjem jeziku kroz referate, eseje, prezentacije i rasprave. Latinski jezik je neizostavni dio prirodnih nauka gdje kroz stručni vokabular i terminologiju doprinosi svakom znanstvenom radu, eseju ili publikaciji. Preporučuje se da se kroz nastavu bogati fond riječi stručnih medicinskih termina kojima bi se osoba mogla služiti kroz studije ili za bolje razumijevanje dijagnoza i recepata. U pravnoj struci latinski jezik se ostvaruje kroz vokabular i terminologiju i pregršt pravnih izraza i termina koji su bili dio antičkih i srednjovjekovnih sudova. Današnje europsko sudstvo ima korijene u rimskom pravu. Osim toga učenjem kulturno-civilizacijskog sadržaja omogućava se učenicima bolji uvid u društvo i socio-ekonomski status prošlih vremena i tako se mogu napraviti neke paralele s današnjim načinima življenja, običaja i kulture.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu latinskog jezika omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Jezičko-komunikacijska kompetencija koja uključuje čitanje i analiziranje tekstova na stranom jeziku, povezivanje tekstova s drugim predmetima, izražavanje pozitivnih stavova te pokazivanje vještine za efikasnu međukulturalnu komunikaciju.

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za kulturno-civilizacijski dio nastave te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ koja potiče učenika na aktivnu primjenu jezičkih znanja i funkcionalnog jezika u prenošenju poruka i sadržaja na latinskom jeziku, doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju, upornost, motivacija, samopouzdanje i samostalnost u učenju su od primarnog značaja u ovladavanju klasičnim jezikom na ovom nivou.

Društvena i građanska kompetencija u kojoj kroz kulturno-civilizacijski sadržaj učenik razvija i razumije nacionalni kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podržavajući zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja suprotnih ideja, efikasnom korištenju informacija, znanja i činjenica pri rješavanju problema, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti i spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

Srednje obrazovanje – Ostala izborna područja

► Srednje ► III.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A

JEZIČNA OBLAST - sva izborna područja osim opće gimnazije

A.III.1

Primjenjuje pravila izgovora, čitanja i pisanja latinskih riječi razlikujući klasični izgovor od tradicionalnog.

A.III.1.1. Poznaje elemente fonetike i fonologije, abecedu, kvantitet sloga i naglasak.

A.III.1.2. Čita i piše latinske riječi po pravilima tradicionalnog izgovora.

A.III.1.3. Poznaje pravila klasičnog izgovora i uočava razlike između klasičnog i tradicionalnog izgovora.

A.III.2

Koristi različite morfološke oblike imenskih vrsta riječi poznavajući njihove osobine.

A.III.2.1. Razlikuje imenske vrste riječi.

A.III.2.2. Razlikuje kojoj deklinaciji pripada. imenica ili pridjev.

A.III.2.3. Upotrebljava padežne oblike imenica i pridjeva.

A.III.2.4. Primjenjuje pravila komparacije pridjeva

A.III.2.5. Koristi oblike latinskih zamjenica i brojeva.

A.III.3

Primjenjuje gramatičke kategorije glagola kao vrsta riječi.

A.III.3.1. Poznaje gramatičke kategorije glagola.

A.III.3.2. Poznaje pravila tvorbe glagolskih vremena prezentske i perfektne osnove u indikativu aktivnom i imperativ.

A.III.3.3. Objašnjava pravila upotrebe glagolskih vremena.

A.III.3.4. Prepoznaje pasivne oblike i njihovu upotrebu

A.III.4

Poznaje nepromjenjive vrste riječi i njihove osobine.

A.III.4.1. Razlikuje nepromjenjive vrste riječi

A.III.4.2. Objašnjava tvorbu i komparaciju priloga

A.III.4.3. Upotrebljava oblike nepromjenjivih vrsta riječi

A.III.5

Analizira riječi i njihove odnose u rečenici i prevodi prilagođene tekstove na maternji jezik.

A.III.5.1. Navodi riječi u rječničkom obliku.

A.III.5.2. Analizira odnose riječi u rečenicama.

A.III.5.3. Prevodi rečenice na maternji jezik.

A.III.5.4. Prevodi kraći prilagođen tekst uz pomoć nastavnika na maternji jezik.

B

KULTURNO-CIVILIZACIJSKA OBLAST - sva izborna područja osim opće gimnazije

B.III.1

Poznaje značaj rimske civilizacije, Rimske države i latinskoga jezika.

B.III.1.1. Poznaje početke Rimske države.

B.III.1.2. Poznaje porijeklo latinskog jezika i smješta ga unutar indoevropske porodice jezika.

B.III.1.3. Poznaje značaj antičke države u antičkom svijetu i njen utjecaj na evropsku civilizaciju.

B.III.2

Nabraja i povezuje ključne osobe, pojmove i događaje iz rimske povijesti.

B.III.2.1. Imenuje i opisuje ključne osobe, pojmove i događaje iz rimske povijesti.

B.III.2.2. Uočava osnovna obilježja različitih tipova uređenja Rimske države kroz njen razvitak.

B.III.2.3. Uočava važnost građanskog društva i njegov doprinos zajednici

C

UPOTREBA LATINSKOG JEZIKA U SUVREMENOM DOBU - sva izborna područja osim opće gimnazije

C.III.1

Koristi latinizme u maternjem jeziku.

C.III.1.1. Koristi rječnike u književnom i digitalnom formatu.

C.III.1.2. Prepoznaje latinske riječi i izraze u maternjem jeziku u svakodnevnoj upotrebi.

C.III.1.3. Pravilno upotrebljava najučestalije latinske riječi u maternjem jeziku u svakodnevnoj upotrebi.

C.III.2

Reproducira i raščlanjuje stručne riječi i izraze na latinskom jeziku u različitim naukama.

C.III.2.1. Poznaje u kojim se naukama latinski koristi kao stručni jezik.

C.III.2.2. Prepoznaje riječi i jednostavne izraze koji se koriste u stručnoj terminologiji u različitim naukama.

C.III.2.3. Reproducira latinske riječi u stručnoj terminologiji.

KLJUČNI SADRŽAJI

Porijeklo značaj i postanak latinskog jezika i Rimske države;

Latinsko pismo i izgovor;

Imenice I.-V. deklinacije;

Pridjevi I.-III. deklinacije; komparacija pridjeva;

Tvorba i komparacija priloga;

Vremena prezentske i perfektne osnove u indikativu – aktivni i pasivni oblici i imperativ;

Glagol esse i njegove složenice;

Zamjenice, brojevi, prijedlozi;

Odgovarajuće rečenice, vježbanja, citati i izreke po izboru nastavnika.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

1.1. Preporuke za realizaciju tema

Budući da se učenici susreću prvi put s latinskim jezikom preporučene teme polaze od osnovnog nivoa i tako se postepeno proširuju sadržaji, primjereni uzrastu, jezičkom razvoju i interesovanjima učenika.

1.2. Preporuke za realizaciju leksičkih i gramatičkih struktura

Preporučuje se da učenici kroz vježbe i vokabular usvoje osnovne leksičke i gramatičke strukture. To će postići tako što će se najprije krenuti od fonologije, zatim morfologije i preko riječi do samih rečenica i prijevoda teksta. Prilikom obrade i uvježbavanja leksičkih i gramatičkih sadržaja, treba kreirati pozitivnu klimu u učionici i ponuditi širok spektar aktivnosti koje će odgovarati različitim stilovima učenja učenika. Važno je postepeno proširivati broj riječi pri realizaciji datih tema. Gramatičke i leksičke strukture se biraju primjereno proširivanju vokabulara i složenosti rečenica i tekstova i u uskoj su vezi sa funkcijama i temama uz postepeno usvajanje i povremeno ponavljanje. Deklinacija imenskih vrsta riječi je ključna za razvoj leksičkih i gramatičkih struktura. Struktura svakog jezika pa tako i latinskom je osnova i nastavak. Tako polazeći od imenskih riječi možemo krenuti s primjenom pravila za osnovu i nastavak riječi. Isto tako vrijedi i za glagole gdje se uče lični nastavci kroz način tvorbe glagola. Nastavke kompliciranih glagolskih oblika učenici ne moraju učiti napamet, već mogu gledati u njih prilikom odgovaranja. Učenici koriste leksičke i jezičke strukture u pisanju na osnovu slušanog, pročitanog i pisanog sadržaja.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa predmetima: Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (imenice, pridjevi); Historija kroz kulturno-civilizacijske sadržaje se mogu ostvariti i na maternjem jeziku kroz referate, eseje, prezentacije i rasprave. Latinski jezik je neizostavni dio prirodnih nauka gdje kroz stručni vokabular i terminologiju doprinosi svakom znanstvenom radu, eseju ili publikaciji. Preporučuje se da se kroz nastavu bogati fond riječi stručnih medicinskih termina kojima bi se osoba mogla služiti kroz studije ili za bolje razumijevanje dijagnoza i recepata. U pravnoj struci latinski jezik se ostvaruje kroz vokabular i terminologiju i pregršt pravnih izraza i termina koji su bili dio antičkih i srednjovjekovnih sudova. Današnje europsko sudstvo ima korijene u rimskom pravu. Osim toga učenjem kulturno-civilizacijskog sadržaja omogućava se učenicima bolji uvid u društvo i socio-ekonomski status prošlih vremena i tako se mogu napraviti neke paralele s današnjim načinima življenja, običaja i kulture.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu latinskog jezika omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Jezičko-komunikacijska kompetencija koja uključuje čitanje i analiziranje tekstova na stranom jeziku, povezivanje tekstova s drugim predmetima, izražavanje pozitivnih stavova te pokazivanje vještine za efikasnu međukulturalnu komunikaciju.

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za kulturno-civilizacijski dio nastave te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ koja potiče učenika na aktivnu primjenu jezičkih znanja i funkcionalnog jezika u prenošenju poruka i sadržaja na latinskom jeziku, doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju., traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju, upornost, motivacija, samopouzdanje i samostalnost u učenju su od primarnog značaja u ovladavanju klasičnim jezikom na ovom nivou.

Društvena i građanska kompetencija u kojoj kroz kulturno-civilizacijski sadržaj učenik razvija i razumije nacionalni kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podržavajući zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja suprotnih ideja, efikasnom korištenju informacija, znanja i činjenica pri rješavanju problema, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

► Srednje ► IV.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 2

A

JEZIČNA OBLAST - sva izborna područja osim opće gimnazije

A.IV.1

Primjenjuje gramatičke kategorije glagola kao vrsta riječi.

- A.IV.1.1. Prepoznaje glagolske oblike u konjunktivu.
- A.IV.1.2. Prepoznaje oblike nepravilnih glagola.
- A.IV.1.3. Objašnjava upotrebu glagolskih vremena stanja i načina.

A.IV.2

Analizira riječi i njihove odnose u rečenici i prevodi prilagođene tekstove u maternjem jeziku.

- A.IV.4.1. Tvori složene gramatičke oblike i konstrukcije.
- A.IV.4.2. Objašnjava upotrebu složenih gramatičkih oblika.
- A.IV.4.3. Prevodi prilagođen tekst sa latinskog na maternji jezik.

B

KULTURNO-CIVILIZACIJSKA OBLAST - sva izborna područja osim opće gimnazije

B.IV.1

Nabraja i povezuje ključne osobe, pojmove i događaje iz rimske povijesti.

- B.IV.1.1. Smješta u prostor i vrijeme glavna obilježja civilizacije na prelasku antike u srednji vijek.
- B.IV.1.3. Poznaje latinsku pisanu i ostalu materijalnu baštinu u Bosni i Hercegovini.
- B.IV.1.4. Uočava važnost građanskog društva i njegov doprinos zajednici.

B.IV.2

Komentira i zaključuje o ulozi latinskog jezika kao spona između antike i kasnijih razdoblja.

- B.IV.2.1. Prepoznaje utjecaj migracija na izgled Evrope.
- B.IV.2.2. Prepoznaje utjecaj Rimljana na barbarske narode.
- B.IV.2.3. Shvata transformaciju latinskoga iz govornog u jezik kulture, religije i znanosti.

C

UPOTREBA LATINSKOG JEZIKA U SUVREMENOM DOBU - sva izborna područja osim opće gimnazije

C.IV.1

Koristi latinizme u maternjem jeziku. Prepoznaje latinizme u stranim jezicima.

C.IV.1.1. Koristi učestale latinizme u maternjem jeziku.

C.IV.1.2. Prepoznaje složene latinizme u maternjem jeziku i raščlanjuje ih uz pomoć nastavnika.

C.IV.1.3. Uz pomoć nastavnika prepoznaje latinizme u starnim jezicima.

C.IV.2

Reproducira i raščlanjuje stručne riječi i izraze na latinskom jeziku u različitim naukama.

C.IV.2.1. Reproducira i raščlanjuje jednostavne izraze u stručnoj terminologiji.

C.IV.2.2. Uz pomoć nastavnika raščlanjuje složenije izraze u stručnoj terminologiji.

C.IV.2.3. Prevodi stručne izraze sa maternjeg na latinski jezik.

KLJUČNI SADRŽAJI

Glagolski način – konjunktiv;

Nepravilni glagoli: sum, esse, fui i njegove složenice; eo, ire, ii, itum, fero, ferre, tuli, latum i njihove složenice; volo, nolo, malo;

Glagolska imena i njihove konstrukcije (infinitivi i konstrukcije s infinitivom, participi i njihove konstrukcije);

Gerund i gerundiv, perifrastična konjugacija aktivna, perifrastična konjugacija pasivna,

Odgovarajuće rečenice, vježbanja, citati, kratki prilagođeni tekstovi i izreke po izboru nastavnika.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

1.1. Preporuke za realizaciju tema

Budući da se učenici nalaze u drugoj godini učenja latinskog jezika, preporučene teme se realiziraju u skladu s previđenim kurikulumom od jednostavnih do složenijih zadataka.

Unutar civilizacijske oblasti, predlaže se posjeta Zemaljskom Muzeju u Sarajevu, kako bi učenici mogli vidjeti rimsku ostavštinu u našoj zemlji.

1.2. Preporuke za realizaciju leksičkih i gramatičkih struktura

U drugoj godini učenja gradivo će biti sveobuhvatnije i fokus sadržaja zadržat će se na prijevodu teksta, stručnim terminima i obogaćivanju fonda riječi. Prilikom obrade i uvježbavanja leksičkih i gramatičkih sadržaja, treba kreirati pozitivnu klimu u učionici i ponuditi širok spektar aktivnosti koje će odgovarati različitim stilovima učenja učenika. Važno je postepeno proširivati broj riječi pri realizaciji datih tema. Gramatičke i leksičke strukture se biraju primjereno proširivanju vokabulara i složenosti rečenica i tekstova i u uskoj su vezi sa funkcijama i temama uz postepeno usvajanje i povremeno ponavljanje. Učenici koriste leksičke i jezičke strukture u pisanju na osnovu slušanog, pročitanoog i pisanog sadržaja. U drugoj godini učenja prijevodom tekstova savladat će se osnovne leksičke i gramatičke strukture i fokus će se usmjeriti na prijevod, analizu i tumačenje teksta.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa predmetima: Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (imenice, pridjevi); Historija kroz kulturno-civilizacijske sadržaje se mogu ostvariti i na maternjem jeziku kroz referate, eseje, prezentacije i rasprave. Latinski jezik je neizostavni dio prirodnih nauka gdje kroz stručni vokabular i terminologiju doprinosi svakom znanstvenom radu, eseju ili publikaciji. Preporučuje se da se kroz nastavu bogati fond riječi stručnih medicinskih termina kojima bi se osoba mogla služiti kroz studije ili za bolje razumijevanje dijagnoza i recepata. U pravnoj struci latinski jezik se ostvaruje kroz vokabular i terminologiju i pregršt pravnih izraza i termina koji su bili dio antičkih i srednjovjekovnih sudova. Današnje europsko sudstvo ima korijene u rimskom pravu. Osim toga učenjem kulturno-civilizacijskog sadržaja omogućava se učenicima bolji uvid u društvo i socio-ekonomski status prošlih vremena i tako se mogu napraviti neke paralele s današnjim načinima življenja, običaja i kulture.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu latinskog jezika omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Jezičko-komunikacijska kompetencija koja uključuje čitanje i analiziranje tekstova na stranom jeziku, povezivanje tekstova s drugim predmetima, izražavanje pozitivnih stavova te pokazivanje vještine za efikasnu međukulturalnu komunikaciju.

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za kulturno-civilizacijski dio nastave te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ koja potiče učenika na aktivnu primjenu jezičkih znanja i funkcionalnog jezika u prenošenju poruka i sadržaja na latinskom jeziku, doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju, upornost, motivacija, samopouzdanje i samostalnost u učenju su od primarnog značaja u ovladavanju klasičnim jezikom na ovom nivou.

Društvena i građanska kompetencija u kojoj kroz kulturno-civilizacijski sadržaj učenik razvija i razumije nacionalni kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja suprotnih ideja, efikasnom korištenju informacija, znanja i činjenica pri rješavanju problema, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti i spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

PK5 – Učenje i podučavanje

Latinski jezik - Učenje i podučavanje

Latinski jezik kao dio posebne skupine jezika jezik je za čije učenje je potrebna preciznost, kontinuiranost te dobro poznavanje materinskog jezika. S obzirom na nastavne cjeline koje čine nastavu latinskog jezika, učenje i podučavanje ovog jezika treba biti prilagođeno svakoj od cjelina.

Na samom početku, kao osnovu za učenje latinskog jezika treba uzeti materinski jezik, ponoviti i usavršiti sadržaje koji su učenicima eventualno manje jasni ili poznati. Tijekom obrade gramatičkih sadržaja, pojedine sadržaje učenici trebaju naučiti u fiksnom obliku, tzv. učenje napamet zbog posebnosti predmeta no naglasak treba biti na usvajanju gramatičkih sadržaja kroz primjere i njihovom uspoređivanju s drugim jezicima, ponajprije materinskim jezikom.

Tijekom obrade vokabulara učenici trebaju proširiti vokabular, analizirati latinske izraze te istraživati njihov nastanak, razvoj i ulogu u jeziku. Podučavati vokabular moguće je koristeći različite igre riječi, kvizove te online kvizove koji su pristupačni na brojnim internetskim stranicama.

Obrađujući pak morfološke i sintaktičke strukture važno je učenika podučiti kako razumjeti tekst, počevši od jednostavnijih ka složenijim primjerima. Dobar način za to je obrada rečenica klasične strukture (S, O, P), a potom dodajući ostale rečenične dijelove. Time se potiče i sposobnost analize i sinteze koje su u nastavi latinskog jezika ključne.

Cjelina koja je izazovna za obradu jest kulturno-civilizacijska jer učenici imaju mogućnost istraživanja i izvan učionice. Naglasak treba staviti na antičku ostavštinu u RH i Bosni i Hercegovini u kojoj postoji pisana baština latinskoga jezika. U okolini Tomislavgrada, Livna, Banja Luke, na Ilidži kod Sarajeva, u okolini Zenice i drugdje na području BiH pronađeni su natpisi na latinskom jeziku koji su dokaz da je ovaj jezik duboko ukorijenjen u civilizacijski krug ovih prostor. Istražujući naslijeđe antike učenici prave i korelacije s drugim nastavnim predmetima čime se obogaćuje nastavna praksa.

Ono što je ključno za učenje i podučavanje Latinskog jezika jest motiviranje učenika za aktivno sudjelovanje u nastavi. Klasični princip učenja i podučavanja latinskog jezika svakako treba biti temelj no potrebna je nadogradnja u vidu šireg odabira nastavnih metoda, pomagala i oblika rada.

Dobro bi bilo učenicima davati grupne zadatke, zadatke u paru te istraživačke zadatke prilagođene razini znanja. U odabiru nastavnih pomagala nastavnik na raspolaganju ima i različite digitalne alate koji su učenicima poznati i mogu ih zainteresirati za dodatno učenje.

Ono što je posebno važno jest fleksibilnost nastavnika, tj. volja da učenicima pomogne i redovno pojašnjava sadržaje u vidu dopunske nastave (za učenike koji imaju poteškoće) te dodatne nastave (za učenike koji žele znati više). Na taj način učenici se dodatno motiviraju jer znaju da su u središtu procesa učenja, a da je njihov nastavnik motivator, vođa i mentor.

Frontalni tip nastave treba i može biti osnova podučavanja no potrebno je kombinirati tipove nastave te ovaj klasični jezik učiniti pristupačnim za učenike da bi shvatili njegovu važnost i neizbježnost.

Na koncu, sve navedeno treba dovesti do cilja učenja i podučavanja latinskog jezika, a to je kontinuirano učenje i usvajanje nastavnih sadržaja važnih za učenikov razvoj, istraživanje te stvaranje korelacija s drugim predmetima.

PK6 – Vrednovanje u predmetnom kurikulumu

Latinski jezik – Vrednovanje i ocjenjivanje

Vrednovanje omogućava nastavniku kontinuirani uvid u razinu ostvarenosti postavljenih ciljeva učenja i podučavanja i definiranih odgojno-obrazovnih ishoda. On na taj način dobiva informaciju o tome koliko je njegov način podučavanja efikasan. Svrha vrednovanja je također da učeniku omogući uvid u svoja postignuća i ostvarenje željenih ishoda. Navedeno ima za cilj da djeluje motivirajuće na učenike kako bi propitali vlastite strategije za učenje, te da bolje organizuju svoj rad i proces učenja.

Predmet vrednovanja treba biti nivo usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, odnosno koliko je učenik savladao i koliko je sposoban primijeniti gramatička pravila i vokabular, kako se snalazi u rečenici ili u tekstu, te koliko je sposoban primijeniti naučeno gradivo prilikom korištenja latinizmima u našem jeziku ili stručnim terminima u različitim naukama. Prilikom ocjenjivanja potrebno je obratiti pažnju da li se ishod na kraju razreda ostvaruje samostalno ili uz pomoć nastavnika. S obzirom da se predmet latinski jezik izučava samo dvije godine, nemoguće bi bilo ostvariti neke ishode samostalno. Također, kod pojedinih ishoda se u trećem i četvrtom razredu razlikuje se da li je njihova usvojenost uz pomoć nastavnika ili samostalno. Kod ishoda kod kojih se predviđa pomoć nastavnika, učeniku se zbog iste ne treba umanjiti ocjena. Kod ishoda gdje se pomoć nastavnika ne predviđa, učeniku se može pomoći, ali uz smanjenje ocjene kako predviđa važeći Pravilnik o ocjenjivanju.

Zbog već navedenog kratkog vremena izučavanja nastavnog predmeta Latinski jezik, kao i njegove složenosti, treba voditi računa koju razinu podrazumijeva određeni ishod, tj. da li se od učenika očekuje prepoznavanje, reprodukcija ili razumijevanje i primjena određenog gradiva. Kod pojedinih ishoda navedeno zavisi od godine učenja. Od učenika se očekuje da zapamti nastavke u deklinaciji imenica i pridjeva, dok je kod zamjenica dovoljno prepoznavati oblike. Kod glagola ispitivanje treba fokusirati na upotrebu određenih oblika, a ne na same nastavke. Od učenika ne treba tražiti veću razinu poznavanja gradiva nego što je predviđeno ishodima učenja ovog kurikuluma.

Preporučuje se jezičnu oblast ocjenjivati zajedno sa suvremenom upotrebom latinskog jezika. Civilizacijski sadržaji se mogu ocjenjivati zasebno ili zajedno sa prethodne dvije oblasti.

Vrednovanje u nastavnom predmetu Latinski jezik potrebno je uskladiti sa važećom zakonskom regulativom. Ocjene su brojčane i to: nedovoljan (1), dovoljan (2), dobar (3), vrlo dobar (4) i odličan (5). Broj ocjena u toku jednog polugodišta definiran je Pravilnikom o ocjenjivanju. Ovim kurikulumom propisuje se obavezna pismena zadaća, u svakom polugodištu trećeg i četvrtog razreda. Ocjena na kraju polugodišta i na kraju nastavne godine zaključuje se sukladno pozitivnim propisima.

Na nastavi latinskog jezika može se provoditi formativno i sumativno vrednovanje. Formativno ocjenjivanje provodi se tijekom procesa podučavanja. Ono se odnosi na različite postupke ocjenjivanja koji osiguravaju potrebne informacije, tj. prilagođavanje nastave tijekom procesa učenja. To je kontinuirani proces koji prati potrebe i napredak učenika u učenju. Smisao formativnoga praćenja je u tome da nastavnik tijekom poučavanja prati i provjerava vode li metode kojima se koristi do ishoda koje želi postići. Formativno vrednovanje može se provoditi na svakom nastavnom satu.

Sumativno vrednovanje odnosi se na ocjenjivanje učenika koji se usredotočuje na rezultat. To je dio procesa ocjenjivanja koji se povremeno daje sudionicima, obično na kraju polugodišta ili nastavne cjeline. Svrha je provjeriti znanje učenika, odnosno u kojoj su mjeri naučili gradivo koje se podučava. Sumativno ocjenjivanje definira se kao standard za vrednovanje učenja.

Glavna razlika između ova dva postupka ocjenjivanja je da je formativna procjena neka vrsta nastavnog procesa, a sumativna svojevrsni proces ocjenjivanja. Uravnotežena procjena temelji se na oba pristupa.

Vrednovanje iz nastavnog predmeta Latinski jezik može biti pismeno i usmeno. Također, mogu se koristiti i alternativni metodi vrednovanja.

Pod pisanim provjeravanjem podrazumijevaju se svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanoga uratka. Provodi se poslije obrađenih i uvježbanih nastavnih sadržaja, kontinuirano tijekom nastavne godine. Osim obavezne pismene zadaće, preporučuje se u toku svakog polugodišta dati jedan test čiju duljinu trajanja određuje nastavnik. Za pismenu zadaću preporučuje se dati zadatke koji objedinjuju jezičnu oblast i suvremenu upotrebu latinskog jezika. Zadaci mogu sadržavati prevod i analizu rečenica sa latinskog na maternji jezik, kao i prevod rečenica i izraza koji sadrže stručnu upotrebu latinskog jezika sa maternjeg na latinski jezik. Prije izvedbe pismene zadaće potrebno je utvrditi jasne kriterije za ocjenjivanje. Test se preporučuje zadati kao niz zadataka objektivnog tipa. Na ovaj način, zaključna ocjena bi postigla optimalan omjer između objektivnosti i razumijevanja gradiva.

Pod usmenim provjeravanjem podrazumijevaju se svi usmeni oblici provjere postignute razine kompetencija učenika koji rezultiraju ocjenom. Usmeni se oblici provjere provode kontinuirano tijekom nastavne godine, i mogu se provoditi na svakom nastavnom satu. Kod usmenog vrednovanja fokus treba biti upotreba naučenih sadržaja, a ne sami sadržaji.

Mogu se koristiti i alternativni metodi ocjenjivanja, kao što je ocjenjivanje prezentacija, referata, mape učeničkih radova i sl. Učenike treba što više uključiti u proces vrednovanja, jer bi to smanjilo napetost i povećalo motivaciju za učenje.

Profil i stručna sprema

Srednja škola za stručno obrazovanje i obuku – tehničke škole

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru labaratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

1. Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko- didaktičnom grupom predmeta,
2. Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
3. Praktičnu i nastavu u okviru labaratorijskog rada u srednjim školama izvode i nastavnici sa završenim VII, odnosno VI stepenom stručne spreme, u skladu sa nastavnim planom i programom, majstori, poslovođe, specijalisti instruktori sa završenim najmanje V sepenom stručne spreme i sa pet godina radnog iskustva u struci i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

- dilomirani klasični filolog / dipl. profesor klasične filologije,

- diplomirani profesor latinskog jezika i rimske književnosti,

- diplomirani profesor francuskog jezika i književnosti i latinskog jezika i rimske književnosti,

- diplomirani profesor historije i latinskog jezika,

- diplomirani profesor latinskog jezika i rimske književnosti u dvopredmetnoj kombinaciji.

Srednja škola – gimnazija

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

1. Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko- didaktičnom grupom predmeta,
2. Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
3. Praktičnu i nastavu u okviru labarototijskog rada u srednjim školama izvode i nastavnici sa završenim VII, odnosno VI stepenom stručne spreme, u skladu sa nastavnim planom i programom, majstori, poslovođe, specijalisti instruktori sa završenim najmanje V sepenom stručne spreme i sa pet godina radnog iskustva u struci i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

a) VII stepen i stekli zvanje:

- diplomirani klasični filolog / dipl. profesor klasične filologije,
- diplomirani profesor latinskog jezika i rimske književnosti,
- diplomirani profesor francuskog jezika i književnosti i latinskog jezika i rimske književnosti,
- diplomirani profesor historije i latinskog jezika,
- diplomirani profesor latinskog jezika i rimske književnosti u dvopredmetnoj
- kombinaciji.

b) II ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa – magistar i stekli zvanje:

- magistar latinskog jezika i rimske književnosti (u dvopredmetnoj kombinaciji).